

पञ्चस्कन्ध-भावना

स्व० रामलाल उपासक

“ नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स ” — कथासो

प्रकाशक

पञ्चरुक्मन्ध-भावेना

भाषा

— आचार्य

...

सम्पादक

ख० रामलाल उपासक

...

...

Dhamma Digital

०००१ - ...

प्रकाशक

रामलाल मानन्धर

मथुरामाया ”

मल्लिका ”

दुर्गाबहि, काठमाडौं

वितरक—

रामलाल मानन्धर

मथुरा ”

मल्लिका ”

दुर्गाबहि, काठमाडौं, नेपाल

ध्व धर्म सफू पिदंगु अद्धा—

स्वर्गीय— राजमान, मोतिमाया मानन्धर पिनिगु पुण्य-स्मृतिस ।

प्रकाशन—

बुद्ध सम्बत् २५१७

वि० सं० २०३०

इश्वी सन् १९७४

नेपाल सम्बत् १०६४

प्रथम संस्करण— १०००

मूल्य— १५०

मुद्रक—

शाक्य प्रेस

ओम्बहाल, काठमाडौं

निगू शब्द

विश्वविद्यालय, काठमाडौं

ध्व बुद्धवचनामृत “पञ्चस्कन्ध भावना”या उपदेश पालि वाङ्मय बुद्ध धर्मया ग्रन्थे अन्तरगत जुया च्वंगु खः । बुद्ध और भावना व बुद्धचर्या धैगु हिन्दी भाषां प्रकाश जुया च्वंगु सफूया आधारे, ख० रामलाल उपासकं थमं सःथे सम्पादन याना, वि० सं० २००६ साले, वेकःया जन्मदाता मां मोतिमाया ब्वना, बौद्धतिर्थ बुद्धगया, सारनाथ, कुशीनगर आदि दर्शनार्थ ज्ञाःबले, सारनाथं प्रकाशजुगु धर्मदूत पत्रिकाय् हिन्दी भाषां वेकःया लेख रूपे उक्तसाले फाल्गुण मैनाया अङ्के प्रकाश जुगु दु ।

वहे लेख व मेमेगु धर्म सफू नापं अध्ययण याना, हानं वेकःनं थःगु मांभाय् नेपाल भाषां अनुवाद याना ध्व पञ्चस्कन्ध भावनाया सफू पिदनेत सम्पादन व प्रकाश यायेगु श्रद्धा तैदिइगु खः ।

उकिं ध्व सफूया शुद्ध याय्गु, भाषा व धर्म शब्दया तपं तय्गु अभिभार ज्या ब्युगुयात सहर्ष स्वीकार याना, माःगु स्वया फुगु सहयोग बिया छुं थःगु पवित्र विचारया तपं तया, नापं प्रेशया प्रुफ स्वेगु मागु कार्यभार नं थमंतुं कया, पुण्यार्थ सुऔसर बिया दीगु बारे वेःकयात साधुवाद बिया । थुजागु धर्मया ज्या खँय् न्ह्याबलें सहयोग बिय फय्माः धैगु कामना यानागु जुल ।

[४]

पाठक महानुभावपित अनुरोध दु, वेकः दातापिनि अर्द्धां ध्व
धर्मं सफू प्रदान मानाब्धुषे, थुकी दुगु पन्धस्कन्ध धर्मज्ञानयात व्वना स्वया
व्वार्थ बोधयाना सारासारयात सीका, ध्वीका, बुद्ध धर्मया परिशुद्ध
धर्मज्ञानयात पालन याना, यःयःगु कर्म भिका भाग्य व सुख शान्ति दय्केगु
कुतः याना विज्यात, दिल धाःसा दातापिगु अर्द्धा व त्याग, कायंभार
परिश्रमया सार्थक जुल भापा व्वने ।

थुगु कुशल पुण्यं वेकः रामलाल उपासकया स्वर्गीय जन्मदाता
मां मोतिमाया व, अबु राजमान मानन्धरपित सत्गति सहितं, संसारया
दुक्खं मुक्तगु निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः । अस्तु०

“सकल सत्त्वपिनि सुखी ज्वीमा”

गण्य महाविहार
काठमाडौं, नेपाल
मिति- २४।१०।२०३०

—भिन्नु सुबोधानन्द

प्रकाशकपिनि- श्रद्धाया खँ

जिमि जन्मदाता स्वर्गीय- पिता राजमान व माँ मोतिमाया मानन्धरपिगु अनन्तोपकार गुणयात लुमंका- धर्मदान पुण्य संग्रह यायेत, थव बुद्धवचन “पञ्चस्कन्ध भावना” सफू, उल्लेख सम्पादनया निति, जि बुद्ध और भावना व बुद्धचर्या (हिन्दी) प्रकाश जुया च्वंगु धर्म सफूति उद्धृतयाना थमं सःसःथे मुंका, भावना यायेत व ज्ञान बोध यायत उपयोग ज्वी, भापा, प्रकाशक नं थःपि हे जुया, सज्जनपिगु न्ह्याने श्रद्धा दोहलपा च्वना ।

थव सफू प्रकाश यानागु श्रद्धाया हेतु खः- जिमि दिवंगत माँ बी पिगु पुण्य स्मृतिस । “सब्वदानं धम्मदानं जीनाति” फुकदानयात धर्मदानं त्याकि, अथवा श्रेष्ठोत्तमदान धया, तथागत बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यागु सत्य वाक्ययात गौरव तथा, थःगु कर्तव्य धर्म पालन याना च्वना । लुमंतिया छत्वा खँ जिह्वा स्वर्गीय पिता राजमान मानन्धर वि० सं० १९६५ सालया बैशाख २९ गते परलोक जुयादिल । अबुया स्वर्गे ज्वी धुंका, ३९ स्वीगुन्हु लिपा- १९६५ साल आषाढ ४ गते जि जन्म जूगुलि, अबुया बारे थमं छुं स्यूगु मखु । माँनं धैदीगु अबुया थाय् कोँने येँ भिन्धो दुगु त्वाले खः । अन छेँ छुं प्राप्त मजुगु कारणे, वट्टोले, जिमि माँयात, जिमि अजि हेलाथकुं नं, थःछेँ पाखेँ छेँ ब्यूगुली च्वना, माँनं दुःख कष्ट सिया जित पालन पोषण याना ब्वलंका दीगु खः । जिमि माँ मोतिमायाया

[ब]

जन्म वि० सं० १९४७ साल फाल्गुणशुदि एकादशी खुनु जुल । दिवंगत
२०२६ साल फाल्गुण बदी द्वादशी खुनु, परलोक जुया दीहा माया पुण्य
स्मृति, श्व धर्मं सफू धर्मदान व प्रचार प्रसार यानागु कुशल पुण्यं स्वर्गीय
मां मोतिमाया, अबु राजमानपित सुख स्वर्गादि निर्वाण शान्ति प्राप्त
जुयमा धैगु कामना यानागु जुल ।

प्रार्थनायानापि- रामलाल, मथुरामाया, मल्लिका मानंधरपि जुल ।

प्रार्थयिता

ख० रामलाल, मथुरामाया, मल्लिका मानन्धर

Dhamma.Digital

“नमो तस्मै भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स”

पञ्चस्कन्ध-भावना

सम्यक् दृष्टि ध्यान पूर्वक स्वेबले श्व प्राणी धीपि निगू अवस्थाया पुचः जुयाच्चवनव खः शारीरिक व मानसिक । त्रिपीटके थुकियात हे नाम व रूप धैतःगुखः । (वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञान) धका नाम प्यंगू प्रकारं दू) थुकियात हे बौद्ध दर्शने पञ्चस्कन्ध नामं प्रज्ञप्ति जुया च्वन गथे धासाः—

“कत मे पञ्चस्कन्धा ? रूपस्कन्धो, वेदनास्कन्धो,
सञ्जास्कन्धो, संखारस्कन्धो, विञ्जाणस्कन्धो’ति ॥

अर्थ— पञ्चस्कन्ध धयागु छु ? (१) रूपस्कन्ध (२) वेदनास्कन्ध (३) संज्ञास्कन्ध (४) संस्कारस्कन्ध (५) विज्ञानस्कन्ध । थुकियात हे पञ्च स्कन्ध धाइ । श्वहे पञ्च स्कन्ध मिले जुया च्वंगु यात हे प्राणी धका व्यवहार याना तःगु खः थुकि बाहेक मेगु छुं दुगु मखु ।

प्राणिया विषय वजिरा भिक्षुणी द्वारा निम्न श्व गाथा धइबिज्यात—

यथाहि अङ्ग सम्भारो, होति सहो रथोइति ।

एवं खन्धेसु सन्तेसु, होति सत्तोति सम्मुति ॥

गथे दण्डि धुरा घःचा इत्यादि अंग जोरे जुया रथ धागु खः,
अथेहे न्यागू स्कन्ध जोरे जुया सत्व धका धागु खः ।

एमकं नाम रूपञ्च, उभो अञ्जोञ्च निस्सिता ।

एकस्मि भिज्ज मानस्मि, उभो भिज्जन्तिपच्चया ॥

अर्थ— नाम व रूप निगू जोरे जुया छगुलिं छगू आधार जुया च्वन, छगू नाश जुलकि निगूलिं फुना वनी ।

नाम व रूप बाहेक म्येगु छुंहे नं नित्य परिवर्तन मज्जीगु स्थिरगु (कुटस्थ) आत्मा मदु । गुगु नाम रूप खः, ध्वनं क्षण क्षणे हिलावनिगु स्वभाव खः, अनित्य खः, दुःख खः अनात्मा खः ध्वैत भरोसा कायगु योग्ये मजू । ध्व छन्हू अवस्य नष्ट जुया वनीतिनि ।

गथे डुङ्गा माझियागु सहायतां खुसितरे ज्वी । माझी डुङ्गाया सहायतां खुसि वारि पारी थ्यंकः वनी । वथे हे नाम रूपया परस्पर सहायता जुया च्वन । गथ्य अन्धायात लंगडा लंगडायात अन्धाया आश्रय (आधार) कया परस्पर ज्या सफल याइ । वथे हे नाम व रूप परस्पर आधार जुया ज्या सफल याना च्वनी । थुपि निगू अलग अलग छुतेज्वीव नाशज्वी । मिले जुया च्वैतले प्राणिया स्थिति जुया च्वनी । यदि नाम अर्थात् वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान मदुसा रूपनं मदु, यदि रूप मदुसा विज्ञानया साथे (वेदना, संज्ञा, संस्कार) नं मदु । गथे कि नाम या प्रत्ययं रूप दैच्वन रूपया प्रत्ययं नाम । कारण क्षण भरे छगू हे साथे उत्पत्ति जूगु खः । नाम रूपया प्रत्ययं प्रति सन्धि विज्ञान दै । प्रतिसन्धि विज्ञानया प्रत्ययं नाम रूपः— नामया अन्तरगते विज्ञान दु धैगु व नाम रूपया प्रत्ययं दैवोगु विज्ञान, गथे घाःसा नामे प्रधान विज्ञान खः बाकि स्वंगू वैगु हे विशेष अवस्था खः । थुकी पाःलाक हे उत्पत्ति व पाःलाक निरोध ज्वीगु इमि सम्बन्ध दु ।

नाम रूपया प्रत्ययं विज्ञानं वै विज्ञानं हे नाम रूप । थ्वखँ थ्वीकेत थथे लुमंके मा । न्हापाया मनोभावया गुगु नाम रूप खः, वं कुशला कुशल कर्म याःगुया विपाकं थुगु वर्तमान मनोभाव प्राप्त जुल अर्थात् प्राणि दतः । थुगु प्रकारं थ्व निगू मनोभावया विचे परिवर्तनशील भिगु कर्मं भि, मभिगु कर्मं मभि ज्वीगु, न्हापां यागु संस्कार वाहक चित्त-संतति खः उकियात हे नाम रूप धाइगु खः मेगु मखु गुगु परिवर्तनशील क्षण क्षणया अनित्य कर्म विपाक वाहक चित्त संतति प्रतिसन्धि ज्वीगु खः उकिया हे नां विज्ञान खः ।

थुकियात थथेनं लुमंके लोः कि स्वता मिले जुलकि गर्भं धारण ज्वी, प्रति सन्धि जुइगु स्वंगू हेतु थथेः—

- (१) मां ऋतु मति
- (२) मां-बौया सहवास
- (३) गन्धर्वं (जन्म काःवइह्य)

थुपि स्वताय् छता हीन जुइव प्रतिसन्धि जुइ मखु ।

(छता पाः जुल धासा गर्भधारण जुइ मखु)

भगवानं आग्या जुया विज्यागुः—

विज्ञानया प्रत्ययं नामरूपं वै थ्वखँ थथे खः कि हे आनंद थुगु रूप थ्वीके माः गथे कि विज्ञानया प्रत्ययं नाम रूपं वै ।

आनंद यदि प्रतिसन्धि विज्ञान मांया प्वाथे मवोसा, छु नाम रूप मांया प्वाथे मुना च्वनीला ?”

“च्वनीमखु भन्ते ?”

“अथसा यदि आनंद केवल प्रतिसन्धि विज्ञान जक माया प्वाथे प्रवेश जुया प्याहां वोसा छु नामरूप (धैगु) थुक्रिया निरति दयेफइला ?”

“दै मखु भन्ते !”

“यदि आनंद मचा अवस्थाय मिजं मचा बा मिसा मचाया विज्ञान नष्ट जूसा छु नाम रूप वृद्धि ज्बीला ?”

“ज्वीमखु भन्ते !”

“अथेया कारणे आनंद नामरूपया थ्वहे हेतु खः कि प्रतिसन्धि विज्ञान । नाम रूपया प्रत्ययं प्रतिसन्धि विज्ञान दै, हानं थ्वनं धैबिज्यात कि आनंद यदि विज्ञान नाम रूपे प्रतिष्ठा मजूसा छु लिपा जन्म जरा मरण दुःख उत्पन्न ज्वीगु खने दैला ?”

“दैमदु भन्ते !”

“अथेया कारणे हे आनंद थ्वहे हेतु खः कि प्रतिसन्धि विज्ञानं नाम रूप दै । थुगु प्रकारं हे, आनंद विज्ञानया नापं नामरूप छगुलिं छगुया प्रत्यय जुया दया वै च्वन । थुगु रूपं जन्म ज्वीगुलिं हे बुढा जुइगु, रोग जुइगु, सीगु, मयोह्मनाप ह्वना च्वने मालीगु आदि संसार चक्रे चाचा हिला भोगे याइगु अथवा थुगु प्रकारं आत्म भावया प्रज्ञप्ति जूगु खः ।”

थुगु प्रकारं विज्ञानया प्रत्ययं नामरूप दैवःगु, नाम रूपया प्रत्ययं विज्ञान दैवोगु खः । रूपस्कन्ध थःगु स्थूलाकार जूगुलिं प्रकट जूगु खंके अःपुगु जुया च्वन । तर वेदना स्कन्ध संज्ञा स्कन्ध संस्कार स्कन्ध व विज्ञान स्कन्ध थुक्रिया विवेचन याये तःसकं थाकु । कारण खने मदुगु केवल स्वभावं जक सीके मागु जुया च्वन । थ्वहे खँ मिलिन्द जुजुं नागसेन भन्तेयाके न्यन ।

“भन्ते छगू जुया मिले जुया च्वंगु थुगु धर्मयात छुटे छुटे याना केने फेला थ्व स्पर्श खः थ्व वेदना खः थ्व संज्ञा खः थ्व चेतना खः थ्व विज्ञान खः थ्व वितर्क खः थ्व विचार खः”

केने फेमखु महाराज !

“अयसा उपमा तथा कना बिज्याहु” धका मिलिन्द जुजुं अनुरोध यासेलि—

हे महाराज थ्व खं थथे खः कि भुत सुवानं जुजुया भोजन तयार यानाहै । उकी घौ, चि, जी, मले, मल्ता, पालु, हलू आदि माको मसला सकतां ल्वाक क्षाना पाःख याना हःगुली । जुजुं थथे धार्ई— थुकी मिले जुया च्वंगु घौ, चि, जी, मले, मल्ता, पालु आदिया रस छुटे छुटे याना हति धासा फुक मिहीन याना छथासं मिले याना तःगु छुटे छुटे याना बीफेला ?

“फेमखु भन्ते ।”

“अथेहे, हे महाराज फुक मिले जुया च्वंगु धर्म छुटे छुटे याना केने फेमखु कि थ्व स्पर्श खः, थ्व वेदना खः, थ्व संज्ञा खः, थ्व चेतना खः, थ्व विज्ञान खः, थ्व वितर्क खः, थ्व विचार खः धका । नाना प्रकारया लः अथवा तःगु प्रकारया चिकं छगू थले तथा न्हिच्छि मथे याये धुंगु चिकं धागु वर्ण गन्ध रस स्वया नैतुना सवा सीकेत तःसकं थाकु धासा, तथागतं थ्व खनेहे मदुगु अरूपि वेदना आदि धर्म छुटे छुटे याना केना बिज्यागु दुस्करगु ज्या खः ।

केवल थःथःगु स्वभाव लक्षणं जक सीके मागु जुया च्वन थ्व वेदना थ्व संज्ञा थ्व संस्कार व थ्व विज्ञान धका ।

(१) रूप-स्कन्ध

‘व्यक्ति’पिके दयाच्चंगु पृथ्वी, जल, अग्नि, वायू ध्व प्वंगू महा भूत यात रूप स्कन्ध धाइ । चाहे भूत कालया थजु चाहे वर्तमान काल, चाहे भविष्य कालया व दुने अथवा पिने, स्थूल वा सूक्ष्म, भिगु वा मभिगु ताःपागु अथवा सःतीगु थजु । ध्व फुकं रूप स्कन्ध छः ।

गथे सि लहरा अप्पा घाय् चां घेरे याना आकास यात छें धाइगु छः, अथेहे क्वे, सेंप्वाय्, ला, छेंगूलि घेरे याना दै च्वंगु सरीर यात रूप घया तःगु छः ।

प्यंगू महाभूत व उकि दैवःगु फुक रूप थुगु प्रकारं निर्था जुया च्वंगु दु । गथे धासाः—

(१) पृथ्वी धातु १. आपो धातु २. तेजो धातु ३. वायू धातु ४.
= भूत रूप ।

(२) चक्षु ५. श्रोत्र ६. घ्राण ७. जिह्वा ८. काय ९ = प्रशाद रूप ।

(३) रूप १०. शब्द ११. गन्ध १२. रस १३. जलधातु बाहेक स्वंगू धातुं दैवैगु स्पर्शं = गोचर बा विषय रूप ।

(४) स्त्रीत्व १४. पुरुषत्व १५. = भावरूप ।

(५) हृदय वस्तु १६. = हृदय रूप ।

(६) जीवितेन्द्रिय १७ = जीवित रूप ।

(७) प्यः प्यः याना नययोग्यगु अहार १८. = आहार रूप ।

च्वे कनागु झिच्यागू प्रकार यागु स्वभाव रूप, स्वलक्षण रूप,

निस्पन्द रूप आदि नाम कना तःगु खः । क्वे च्वैत गु द्विगु प्रकारया रूप यात अनि स्पन्द रूप धाइ ।

(१) आकास धातु १. = परीच्छेद रूप ।

(२) काय विज्ञप्ति २. वची विज्ञप्ति ३. = विज्ञप्ति रूप ।

(३) रूपया लघुता ४. मृदूता ५. कर्मण्यता ६. व स्वगुलि विज्ञप्ति = विकार रूप ।

(४) रूपया उपचयन ७. सन्तति ८. जरता ९. अनित्यता १०. = लक्षण रूप । जन्म रूपहे थन उपचयन सन्ततिया नाम धैतःगु खः ।

थ्व हे नीच्यागु प्रकारया रूप न्हापा लिपा आ दैच्चंगु दुने पिने स्थूल शुक्ष्म । ताःपाक सःतिक हीनगु प्रणीत (उत्तम) आदि नाम छसि निस्ये कना तःगु खः । थ्व नीच्यागु रूप कर्म, चित्त, ऋतु व आहार दैवोगु खः । एकोत्पाद एक निरोध एक निश्रय सह वृत्तिया नीछगु प्रकारया रूप कलाप दैच्चन । थ्व कामलोक रूपलोक असंजिलोक- थ्व स्वंगु थासे हे प्रतिसन्धि जन्म निगु प्रकार दयाच्चंगु जुल ।

(२) वेदना-स्कन्ध

इन्द्रिय व विषयया संयोगं दुःख सुख व नदुख नसुखः अनभूति जुइगु यात वेदना धाइ । झीसं ख्वैच्चंहा व्यक्ति खना थःनं खवे माथे वइ गुगु खँ ताल धायव जरङ्ग तं वैगु, नवोगु नतायवं न्हाय तीगु छिछी धाइगु । सा सागु वस्तु नयदःसा आनन्द ताइ चित्त-सौमनश्यं अनुभव

याइ थुगु प्रकारं बिभिन्न वेदना जुयावै । चाहे न्ह्यागु हे वेदना थजु कामावचर व रूपावचर अरूपावचर अथवा थुकि मुक्त लोकोत्तर । थ्व फुक्क वेदना लक्षणहे खः । (वेदेति वेदेतोति आवुसो वेदना ति वुच्चति) थ्व चाहे भूत कालया थजु, चाहे बर्तमान काल, चाहे आध्यात्मिक अथवा बाह्य इष्टा निष्ट न्ह्यागु जूसां व फुक्क वेदनास्कन्धया अन्तरगत खः ।

वेदना तःगु प्रकारया दु साधारण स्वंगु वेदनाया दुने लाना चोंगु दु । व स्वंगु थ्वखः— (१) सुख वेदना (२) दुःख वेदना (३) असुख अदुःख वेदना । सुःख व दुःख थ्व निगू वेदना नं ज्वीफु । सुख दुख सौमनश्य दौर्मनश्य व उपेक्षाया विभाजनं न्यागु प्रकारया नं धैतःगु दु । विशाख गृहर्पति धम्मदिग्घा भिक्षुणी याके आर्य गोगू वेदना दु धका थ्योबले वस्पोलं कना बिज्यागु = आवुस विसाख स्वंगु वेदना थथे खः—

(१) सुख वेदना (२) दुख वेदना (३) अदुख असुख वेदना”

झीसं मनव सरीरं शान्त अनुकूल अनुभव याना च्वन धासा व सुख (सुखमय) वेदना खः, गवले असांत प्रतिकूल अनुभव ज्वीबले दुख = (दुखमय) वेदना खः । गवले अनुवज्वी कि शान्त नं मखु असांत नं मखु प्रतिकूल नं मखु उकियात अदुख असुख वेदना धाइ ।

व्यक्ति पिंके उगु थुगु नाना प्रकारया अनुभूतिया पुञ्ज खः । नाना वेदना उत्पन्न जुया च्वनीगु दु । क्षण क्षणे (प्रज्वलित काष्ट खण्ड) समान परिवर्तन जुया वना च्वंगु दु । थ्व वेदना स्कन्ध जुजु समान खः । गथे भुत्त सुवानं नाना रस मिले जूगु भोजन तयार याना थलेतया जुजुया थाय् यंकी अन पुसा चायका फुक स्वादिष्ट व्यञ्जन भति भति छगू थले तया

थिक्क जू मजू विचार यायेत नैस्वया, जुजुयात भोजन याकीबले जुजुं उगु इच्छानु रूपं नइ । अज भूत सुवानं नैस्वगु समानं संज्ञा संस्कार खः । जुजुं भोजन याःगु समानं वेदना खः । छाया घासा थ्व गुगुं आलम्बने आवजंनं दर्शनं सम्पति च्छन्नं संतिणं व्यवस्थापनया लिपा हे जवन अवस्थां क्षण यातहे वेदना यागु ज्याखने दैच्वन ।

(३) संज्ञा-स्कन्ध

नाना प्रकारया आलम्बन अथवा वँचु तुयू आदिया भेद परिचय याइगुया नां संज्ञा खः । हासीकैगु थुकिया लक्षण खः ।

“आवुस संज्ञा संज्ञा घाइ छुकिया कारणे संज्ञा घागुखः ?”

“आवुस थ्व संज्ञानन घैगु हासीकैगु खः अथेया कारणे संज्ञाघागु खः । छु संज्ञानन याइ वँचुगु यात संज्ञानन (हासीकै) हासु यात नं संज्ञानन याइ ह्याउंगु यात नं तुयूगु यात नं, अथेया कारणे संज्ञा घागुखः । गुलितक संज्ञा दु चाहे भूतकालया थजु, चाहे वर्तमान थजु चाहे भविष्यत् चाहे आध्यात्मिक अथवा बाह्य भिगु वा मभिगु— थ्व फुक्क संज्ञा स्कन्धया अन्तरगत खः थ्व फुक्कया लक्षण खः संज्ञानन हे । गथे सिकःमि सिया-द्योने न्हाप्पां चि तइ अनंलि व चिप्रा लिस्सेया ज्ञान कया उकियात फाया थकइ । ह्रीसंनं सुंछ्हास्यं हाकुसिन्ह आदि तिनाज्वीगु लुमंका लिपा वैत परिचय बीमासा हाकुसिन्ह तिनाज्वीहा धका कनी ।

थुगु प्रकारं गुलितक हासीकैगु ज्ञान दु व फुक्क संज्ञा स्कन्धे दृथ्याना च्वंगु दु ।

(४) संस्कार-स्कन्ध

सङ्खरोन्तीति सङ्खारा । लोक यागु भि मभि चेतना अर्थात् संस्करण = (स्वानावनिगु)या कारणे संस्कार धैतगु खः लौकिक कुशल अकुशल चेतना हे संस्कार खः । कुशला कुशल कर्मया रास = (दों) देकैगु हे थुकिया ज्याखः । गुलितक संस्कार दु चाहे भूतकालया थजु चाहे वर्तमान चाहे भविष्यत् कालया थजु आध्यात्मिक अथवा बाह्य थव फुक संस्कार-स्कन्धेहे दुध्याना च्वंगु खः ।

स्पर्श मनस्कार, जीवित, समाधि, वितकं, विचार, वीर्य, प्रीति छन्द अधिमोक्ष, श्रद्धा, स्मृति ह्री = (लज्जा) अपत्रपा = (सकोच) अलोभ, अब्यापाद प्रज्ञा, उपेक्षा, काय-प्रश्रब्धि, चित्त-प्रश्रब्धि, काय लघुता, चित्त लघुता, काय मृदुता, चित्त-मृदुता, काय कर्मण्यता, चित्त कर्मण्यता, काय-प्रागुण्यता, चित्त प्रागुण्यता, काय-ऋजु कृत्यता, चित्त-ऋजु कृत्यता, करुणा, मुदिता, सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीविका, लोभ, द्वेष, मोह, दृष्टि औद्धत्य (चञ्चल) अलज्या अन्-अपत्रपा, विचि कित्सा, (सन्देह), मान, इर्ष्या, मात्सर्य, कौकृत्य, स्त्यान मृद्ध थुपि फुक धर्म-चेतनाया नाप न्येःगू (५०) पुञ्जार्थं यात संस्कार-स्कन्ध धाइगु खः । गुगु काय वाक चित्तं पुण्य पाप देकै उर्कियाना सुगति दुर्गति वना च्वंगुखः । अथेया कारणे थव संस्कारं याना शीत संसारे चाचा हीका तःगु खः गथेकि अविद्याया कारणं संस्कार दै संस्कारया कारणं, विज्ञान दै, विज्ञानं नाम रूप दै, नाम रूपं षडायतन दै, षडायतनं स्पर्श दै, स्पर्शं वेदना, वेदनां तृष्णा, तृष्णां उपादान, उपादानं भव, भवं

जातिजरा व्याधी मरण दुक्ख दौर्मनश्य आदि सकल दुःख संवृद्धिजुया वैच्वंगु खः ।

फुक्क संस्कार अनित्य खः अतएव दुक्ख खः दुःखया कारणं फुक्क धर्म अनात्म खः छाया घासा पच्च-स्कन्ध अनित्य उकि दुक्ख खः व दुक्ख नं अनात्म, गुगु अनात्म व नजिखः नजिगु आत्मा खः ।

(५) विज्ञान-स्कन्ध

विज्ञानया लक्षण विज्जानन खः । गथे देसरक्षाया निमित्ते द्वारपाल जुया ले दथ्वी च्वना पूर्व दक्षिण पश्चिम उत्तर-प्यंगू दिसां:वःपि लोकयात स्वै च्वनी अथेहे मिखां रूपयात स्वया न्हायपनं शब्द (शः) तायका न्हासं गन्ध (नतुना) म्ये सवाकया, कायं थिया-थ्वीकी गुगु विज्जानन (विशेष रूपं सीकेगु) लक्षण खः उकियात हे विज्ञान घाई ।

“आवुस, विज्ञान विज्ञान घाई छुकिया कारणे विज्ञान घाःगु खः ?”

“गथे घासा आवुस ! वंस्यू अथेया कारणे विज्ञान घागु खः”

“छुस्यू ? ।”

थ्व सुख खः थुकियात स्यू । थ्व दुख खः थुकियात स्यू । थ्व अदुख असुख खः थुकियात स्यू उकिया निरिति आवुस विज्ञान धैतःगु खः ।”

संज्ञा, वेदना व विज्ञान- थ्व स्वंगू धर्म मिले जुया च्वंगु खः छुटे मजू । थ्व स्वंगू छुटे छुटे याना थुकियागु फरक कने फे मखु छाया घासा गुकियात झीसं अनुभव याना च्वना वहे संजानन व विज्जानन नं खः । सुमधुर अथवा खायूगु छुं चीज नयबले सवाकायगु जुक्क ज्ञान

वेदना खः फुक वस्तु हासीकेगु ज्ञान संज्ञा खः अनलि यथार्थं सीकेगु अवस्था विज्ञान खः ।

अजागु रूपं वैच्वंगु विज्ञानं यानाहे 'ब्यक्ति' पिनि गति स्थिति जुयाच्च्वंगु खः । थ्व विज्जानन लक्षणं पूर्णगु स्कन्ध मिले जुया उत्पन्न जुया फुना वना च्वंगु खः । गुथाय तक्क थ्व सरीरे दैच्वनी अनतक्क ज्युदनिहा = (म्वानिहा) धाइ । बौद्ध दर्शने विज्ञान चित्त व मन छगू हे खः । 'ब्यक्ति' केवल रूप व विज्ञानया पुचः खः छाया घासा उलि दे मात्रं हे वाकि स्वंगू स्वाना वोगु खः उकिया स्वंगू स्वभाव हे सीकेगु ज्या जुइ । अतएत व स्वंगू अवस्था मदेक नाम-स्कन्ध सम्भव मदु ।

अथेया कारणे सम्पूर्णं (८९) चित्त विज्ञान स्कन्ध खः ।

फेण पिण्ह पमं रूपं, वेदना बुब्बुलू पमा ।

मरीचि कूपमा सञ्जा, सङ्गारा कदलूपमा ।

मायूप मञ्च विञ्ज्याणं, देसिता दिच्चबन्धुना ॥

अर्थ— धर्मराज तथागत आदित्य बन्धुं रूपयात लःया पीजा समान वेदना यात लःयागु बुल बुल (लःडोफः) समान, संज्ञा यात मृग-मरी चिका = (मृगतृष्णा) समान, संस्कार यात केरामाया खम्बा समान, विज्ञान यात माया (चटक = मेस्मेरीज) समान धैबिज्यातः ।

बौद्ध दर्शने पञ्च स्कन्ध यात नित्य धका धैमबिज्या ।

“आर्य ! सत्काय सत्काय धका धाइ, आर्य ! भगवानं छुकियात सत्काय धका कना बिज्यात ?”

“थ्व गुगु रूप उपादान स्कन्ध खः, थ्व वेदना उपादान स्कन्ध खः, संज्ञा उपादान स्कन्ध खः, संस्कार उपादान स्कन्ध खः, विज्ञान उपादान

स्कन्ध खः, आवुस विशाख ! थ्वहे न्यागू उपादान स्कन्ध यातहे तथागतं सत्काय धैबिज्यागु खः ।”

सत्काय भावना त्याग याना अनित्य दुख अनात्मया दृष्टिहे शील समाधि प्रज्ञा यात पूर्णं याना मनूतेसं परम सुख शान्ति निर्वाणया अवस्था प्राप्त याय फु । अथेया कारणेः—

पञ्चकखन्धं विज्जानित्वा, कत्वा साधु विनिच्छयं ।

भावनं अनुब्रू हन्ती, पत्वा निब्बान मुत्तमं ।

सब्बा पजा सुखी होन्तु, बिनस्सन्तु भवा भवं ॥

विचार-विमर्षं याना ध्यान विया पञ्च स्कन्ध यात ह्यसीका भावना (योगाभ्यास) बढे याना शान्तगु निर्वाण प्राप्त याना कायफयमा सकलें सुखी ज्वीमा बिघ्नबाधा स्वैतनं मदेमा साःधु । साःधु ॥ साःधु ॥

“संक्षिप्त पञ्चस्कन्ध-भावना क्वचाल”

पञ्चस्कन्ध भावना

- (१) रूपं अनिच्चं दुक्खं अनत्ता,
 - (२) वेदना अनिच्चा दुक्खा अनत्ता,
 - (३) सव्व्या अनिच्चा दुक्खा अनत्ता,
 - (४) सङ्कारा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता ।
 - (५) विज्जाणं अनिच्चं दुक्खं अनत्ता ॥
- इमे पञ्चस्कन्धा अनिच्चा दुक्खा अनत्ता ।